

Wie is Jan Marijnissen (1952)?

Vorige banen: werkzaam in een ijsfabriek, een worstfabriek, daarna constructiebankwerker/lasser

Volgende baan: ?

Privé-situatie: getrouwd met Mari Anne en één dochter, Lillian

Houdt niet van: geslijm, en de lieve vrede als doel

Rijdt in: Peugeot 407

Eet graag bij: de Italiaan

Op het nachtkastje: altijd papier en pen

Zou in het vliegtuig graag zitten naast: de paus

Hobby's: planten en landschappen, wandelen dus

Dit weet niemand van mij: inmiddels ben ik zo'n beetje een open boek voor iedereen, maar vooruit één ding dan: ik heb een moeder-vlek op mijn linkerarm

Lijfspreuk: realist voor het heden en idealist voor de toekomst

‘Voorlichters zijn de windtunnels van de politiek’

Jan Marijnissen

Jan Marijnissen kreeg de Machiavelliprijs voor zijn jarenlange authentieke optreden als volksvertegenwoordiger. De oud-SP-fractievoorzitter over de ontmanteling en inkapseling van de kritische journalistiek, het voorlichtersvolk, zijn jargonbrigade, mondfiatler zijn dan GeenStijl, Obama, ‘Van Bommeltjes’ en het creëren van zichtbaarheid. ‘Ik heb tegen Agnes Kant gezegd: ik zou het eerste halfjaar zoveel mogelijk media doen.’

door Marike van Zanten
fotografie Bart Mühl

Twee weken voor de bekendmaking van het terugtreden van Jan Marijnissen als fractievoorzitter hing de Volkskrant bij de SP aan de lijn. Of het waar was dat Jan wilde vertrekken. De fractiemedewerker wist van niets en ontkende het gerucht. De journalist nam niet de moeite Marijnissen zelf te bellen. ‘Ik hoefde gelukkig dus niet te liegen’, blikt hij terug. ‘Want op dat moment was mijn vertrek al tot in de puntjes voorbereid, tot en met dag en tijdstip van het inlichten van de fractie en de aansluitende persconferentie. Als de Volkskrant erachter was gekomen, dan had ik mijn vertrek misschien een jaar uitgesteld. Want als zo’n boodschap uitlekt, ben je geen baas meer over de situatie. Zeker zo’n heikel moment als een overdracht van het fractievoorzitterschap moet ongestoord kunnen verlopen. Maar het bleef geheim, omdat maar heel weinig mensen het wisten.’

Eind december maakte Marijnissen ook nog bekend na de verkiezingen niet terug te keren in de Tweede Kamer, waar hij het op twee na langst zittende Kamerlid is. Niet langer de Brabantse tongval door de interruptiemicrofoon, nooit meer ‘effe dimmen’, geen polariserende debatten meer met taalvondsten als ‘Kok-halzen’, die zijn afkeer van Paars zo treffend uitdrukten. Einde van een tijdperk. Tijd voor een prijs. Op 28 januari kreeg Jan Marijnissen de Machiavelliprijs uitgereikt ‘voor de manier waarop hij als volksvertegenwoordiger jarenlang op authentieke wijze de standpunten van zijn partij in de Kamer heeft verwoord’. De Stichting Machiavelli wil een

Wat is er mis met het woord ‘communicatie’?

‘betekenisvolle uitwisseling bevorderen van denkbeelden over communicatie tussen politiek, overheid en burgers en over de rol die media daarbij spelen’. Zelf vindt Marijnissen communicatie ‘een vreselijk woord’, dat hij niet zonder een spottend Wim Kan-haaltje lijkt te kunnen uitspreken. Communiceren is in Marijnissenspeak gewoon ‘praten’ of ‘overtuigen’.

— ‘Als je woorden als “communicatie” gebruikt, dan geef je daarmee impliciet aan dat je tot het establishment behoort. Mijn moeder zei altijd: waar je mee omgaat, daar word je mee besmet. Ik heb bij de SP leuke, spontane Kamerleden zien binnenkomen, die na een jaar ook beleidstaal begonnen uit te kramen. Dus ik heb een jargonbrigade ingesteld. Ik heb Jan Kuitenbrouwer uitgenodigd om een lezing te houden over beleidstaal en onze speciale brigade houdt het jargongebruik bij. Kunnen we op een personeelsavond in een deuk liggen om al die afkortingen en kromtaal.’

In uw dankwoord toonde u zich bezorgd over het verdwijnen van de onafhankelijke journalistiek en liet u zich kritisch uit over voorlichters.

— ‘Te veel journalisten worden voorlichter bij een ministerie, terwijl krantenredacties onder druk van winstmaximalisatie moeten bezuinigen op personeel. Journalisten moeten steeds meer letters produceren. Persberichten verdringen eigen nieuwsgaring en voor navraag of hoor en

wederhoor is geen tijd meer. De kritische journalistiek wordt gemarginaliseerd en dat leidt tot een verschraving van de democratie en een coup van de voorlichters.’

U signaleerde eerder ook een ‘old boys network’ tussen journalisten, voorlichters en ministers.

— ‘Dat zou je haast kunnen zeggen, ja. Sommige voorlichters autoriseren niet, maar herschrijven stukken helemaal. En journalisten zijn in feite gegijzeld, omdat ze de minister later ook weer nodig hebben. Ik heb niets tegen voorlichters, maar ze moeten wel tegenspel krijgen. En dat gebeurt steeds minder.’

Moet Nieuwspoor opgeheven worden?

— ‘Nieuwspoor zelf is niet het probleem. Ik kom er zelf bijna nooit, maar je schijnt er goed te kunnen eten en de kroeg is lang open. Ik heb ook niets tegen een plek waar mensen elkaar treffen, het gaat mij om de controle van de macht. Parlementariërs baseren zich daarbij vaak op datgene wat kritische journalisten boven tafel hebben gebracht. De journalistiek is dus een belangrijk referentiekader voor veel Kamerleden. Ook bij de voorlichting van de burger is de journalistiek een belangrijke *countervailing power*. Want voorlichters zeggen wel dat ze alleen de boodschap van de minister zo goed mogelijk voor het voetlicht proberen te krijgen, maar ze hebben vooral de opdracht om te ver-

kopen wat eigenlijk niet te verkopen valt. Lees al die persberichten van ministeries maar, je struikelt over de eufemismen. De dingen worden niet bij de naam genoemd. En een halve leugen is ook een leugen. Ik heb pas nog in een column geschreven dat loverboys gewoon pooierboys genoemd moeten worden. Wat zei Hirsch Ballin vorige week? “Ik praat niet over loverboys, maar over pooierboys.” Ik werd op mijn wenken bediend. Dat vind ik echt tóp, dat een minister niet meedoet aan die flauwekul.’

Heeft de SP geen voorlichters?

— ‘Wij hebben hier drie mensen zitten. Die zijn verantwoordelijk voor de website en de nieuwsvoorziening en fungeren als intermediair. Natuurlijk denken ook wij na over publiciteit, daar is ook niets mis mee. Wij hebben de beste politieke site, onze *viral movies* zijn een doorslaand succes en we hebben prijzen gehad voor onze huisstijl en campagnes. Maar wij zijn de macht niet. En bij interviews of werkbezoeken heb ik nooit een voorlichter bij me om me voor uitglidders te behoeden. Sommige mensen zeggen: het drama van Ella Vogelaar met GeenStijl had voorkomen moeten worden door de voorlichter. Hoezo? Als je niet met dat soort situaties kunt omgaan, moet je de politiek niet ingaan. Als je niet tegen bloed kunt, moet je geen chirurg worden. Als je niet overtuigend overkomt, bèn je misschien ook niet overtuigend. Dat ziet het volk dan, dat is ook precies wat ik beoog met transparantie van de macht. GeenStijl heeft trouwens niets met journalistiek te maken, het is het riool, het zijn råtten. Lees al die schofterige reacties maar eens. Het zijn kwajongens die je vooral niet serieus moet nemen.’

Maar die kwajongens kunnen wel ministers ten val brengen. Moeten voorlichters daar dan niet tegen beschermen?

— ‘Die jongen van GeenStijl heeft mij ook regelmatig geïnterviewd. Je moet gewoon met hem meelullen. Ik zorg wel dat ik mondfiatter ben dan hij. Je bent natuurlijk aan de duivel overgeleverd, want hij monteert, maar de aanpak Vogelaar werkt in elk geval voor geen meter. Waarom bleef ze daar staan als een pilaar, waarom ging ze niet naar de wc of zo? Het was ook een raar idee om Dig Isha dat weer te laten rechtbreien. Voorlichters hebben een hospitaliserende werking. Als voorlichters politici uit de wind houden, worden het kasplantjes, watjes, die niet meer leren anticiperen op lastige vragen. Een beetje kerel laat interviews niet aan de voorlichter over, maar doet het zelf.’

Is het gebrek aan authenticiteit in Den Haag verantwoordelijk voor de kloof tussen burger en politiek, tussen staat en straat?

— ‘Als zo’n kloof al bestaat, dan wordt hij vooral veroorzaakt doordat politici niet nakomen wat ze beloven. Het zijn vaak opportunisten die de zaak voor de verkiezingen mooi weten voor te spiegelen en vervolgens hun eigen gang gaan. Er wordt vaak gezegd: we gaan toe naar een personendemocratie, maar vertrouwen begint altijd met de inhoud van de boodschap. Succesvolle politici zijn slechts de brenger van die boodschap, in een tijd

Obama is wél een knappe man met charisma. Heeft dat niet ook bijgedragen aan zijn succes?

— ‘Slechts ten dele. Het grote nieuws is niet dat Obama president is geworden, maar dat de meerderheid van de Amerikanen van Bush af wilde. Obama was de personificatie van de *change* die de Amerikanen wilden, alleen al door zijn huidskleur.’

Misschien had het ook te maken met zijn campagnevoering: Obama zette zich niet af tegen zijn voorganger, maar hanteerde een optimistische toon: yes we can.

— Obama hóefde zich in zijn campagne niet af te zetten tegen het beleid van Bush. Het was al duidelijk dat de Amerikanen genoeg hadden van Afghanistan, de Irak-oorlog en Guantanamo Bay. Dat hoefde hij zelf niet meer uit te venten. Dus kwam hij met een religieuze bezweringsformule als *yes, we can*.’

Bij Pauw & Witteman werd die optimistische toon vergeleken met uw debatstijl: u zet zich wel altijd af tegen het establishment en zoekt stevast de confrontatie.

— ‘Later zei iemand tegen me: “Jan, je pikte die vraag bij Pauw & Witteman niet goed op. Je had gehakt moeten maken van die twee.” Achteraf moest ik dat toegeven. Want het slaat natuurlijk als een tang op een varken om een debat in een politieke arena te vergelijken met een speech van Obama. Je kunt ook niet een presidentskandidaat die om de macht strijdt met één andere kandidaat, vergelijken met een volksvertegenwoordiger die dagelijks in een spectrum van personen en partijen moet opereren. En het doet ook al mijn boeken en speeches over hoop tekort. Ik heb het goddomme uitgevonden, toen moest Obama nog geboren worden. Dat had ik eigenlijk moeten zeggen. Maar ik ben niet zo defensief aangelegd. Ik denk altijd: als je dat wilt zeggen, dan zeg je dat maar.’

Er werd bij Pauw & Witteman ook gezegd dat het voor u makkelijk is om authentiek en geloofwaardig te zijn, omdat u niet te maken heeft met een coalitiepartner en een regeerakkoord. En dat snijdt wél hout.

— ‘Ik zal niet ontkennen dat daar een complicerende factor in zit. Maar ook als regeringspartij kun je aan de Nederlandse burger uitleggen dat je een compromis met je coalitiepartner hebt moeten sluiten door te zeggen: dit hebben we binnengehaald en dat hebben we moeten opgeven. Wat niet uit te leggen is, is wat de PvdA heeft gedaan. De PvdA heeft bij de coalitiebesprekingen iets weggegeven wat niet van haar was, namelijk het grondwettelijk recht van de Kamer om de waarheid te vinden (inzake Irak, M.v.Z.). Dáárdoor heeft de PvdA zichzelf in de problemen gebracht, niet doordat ze een compromis heeft moeten sluiten. Dus de PvdA kan eigenlijk maar één ding doen: toegeven dat ze een fout heeft gemaakt en dan is het ook weg. Als je recht praat wat krom is, blijft het een vervelend punt.’

Hoe gaat de SP zelf om met affaires? Harry van Bommel staat bekend om zijn ongelukkige uitspraken in de media, de ‘Van Bommeltjes’.

— ‘Toen er commotie was ontstaan over een opmerking van Harry tegen een ambassade medewerkster in Jordanië, heb ik hem één regel gemaild: “Wie het boetekleed past, trekke het aan.” En dat heeft hij toen gedaan. Hij is zo loyaal om het meteen toe te geven. Dat was ook zo nadat hij op een demonstratie tegen Israël had opgeroepen tot een intifada. Hij had op die demonstratie een fantastische, genuanceerde toespraak gehouden, maar vervolgens kwam hij ongelukkig in het nieuws met een term die hij niet had moeten gebruiken. Als hij over de schreef gaat, heb ik het daar natuurlijk met hem over. Maar niet in de zin van: dat ga ik eens even veranderen. Diezelfde Harry voerde ook succesvol campagne tegen de Europese grondwet. Zo iemand moet je maximale vrijheid geven en dan gaat het af en toe maar een keer mis.’

De gemiddelde voorlichter zou daar anders over denken.

— ‘Weet je waarom auto’s er tegenwoordig allemaal hetzelfde uitzien? Ze moeten allemaal aerodynamisch zijn, dezelfde *smooth* vormgeving hebben. En dus gaan ze allemaal door de windtunnel. Dat doen voorlichters ook met politici. Voorlichters zijn eigenlijk de windtunnels van de politiek.’

Hoe belangrijk is zichtbaarheid voor de SP? Agnes Kant is minder in beeld dan u. Daarentegen kun je de tv niet aanzetten, of je ziet Alexander Pechtold.

— ‘Ja, maar dat kan tegelijkertijd ook zijn einde zijn. Kijk naar Fitna en Wilders. Niet van de buis te branden. Het heeft hem nul komma nul opgeleverd. Of neem Boris Dittrich. Die was destijds dag in dag uit op tv over de oorlog in Afghanistan. Het heeft D66 niets gebracht. Sterker nog: het is Dittrichs Waterloo geworden. Dus hoe vaak je in het nieuws bent, heeft totaal niets te maken met het vertrouwen van de kiezer. Onbekend maakt wel onbemind, maar dat is iets anders. Dus ik heb wel tegen Kant gezegd: ik zou het eerste halfjaar zoveel mogelijk media doen. Maar geen quotootjes en soundbites, want er is geen aantoonbare relatie tussen het scoren van quotes en resultaat op de lange termijn. Maar met interviews en met optredens. Daarmee kweek en bevestig je een vertrouwensband met de kiezer. De methode Bolkestein, zeg maar. Iedereen kan zich nog wel herinneren hoe Bolkestein in zijn eerste toespraken voor de Kamer stond te stoethaspelen. Hij heeft in zijn rol moeten groeien, maar hij was uiteindelijk zeer succesvol als lijsttrekker. Dat geldt voor Kant ook. En daar moet je de tijd voor nemen.’

U was niet alleen zichtbaarder, u was ook het boegbeeld van de SP. Wat betekent uw vertrek voor de beeldvorming van de SP?

— ‘Daar ga ik niet meer over. Maar ik denk dat de essentie overeind blijft en dat zijn de eigenschappen die mensen de SP toedichten: een partij van betrouwbare mensen die zichzelf inzetten voor sociaal beleid, een zorgende overheid en goede voorzieningen. Dat past bij mij, dat past bij Kant en dat past heel erg bij de SP.’